

УДК 378.018:004:378.064.2

Марина ТИМОФІЄВА
ВДНЗ України «Буковинський державний
медичний університет»,
Чернівці (Україна),
timofieva.marina@bsmu.edu.ua

Maryna TYMOFIEVA
Higher State Educational Establishment
of Ukraine «Bukovina State Medical
University» Chernivtsi (Ukraine)

**ВПЛИВ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ НА
ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ТА
ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТА В
НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

**THE INFLUENCE OF FEEDBACK ON THE
FORMATION OF PERSONAL AND
PROFESSIONAL QUALITIES OF THE
STUDENT IN THE LEARNING
PROCESS**

Ключевые слова: *интерактивная форма обучения, обратная связь, индивидуальная работа студента, коммуникативный шум, ошибки обратной связи, самовыражение, профессиональное становление.*

Тимофеева Марина. Влияние обратной связи на формирование личностных и профессиональных качеств студента в учебном процессе.

Системе образования, через которую проходит все подрастающее поколение, сегодня предъявляются качественно иные требования, чем раньше. Одной из основных целей образования является развитие личности, формирование у нее жизненных компетентностей. Для того, чтобы воспользоваться знаниями, уметь анализировать, решать проблемы, сотрудничать с другими людьми, следует активнее применять интерактивные методы, в которых присутствуют важные элементы: активность и сотрудничество.

В статье определены особенности и описаны виды обратной связи как процесса интерактивной формы обучения; обосновано влияние положительной и отрицательной обратной связи на психику студентов. Определена роль обратной связи для педагога. Указана необходимость положительной обратной связи для развития как личностных так и профессиональных качеств студента.

Актуальність теми. Зміни життя в сучасному світі вимагають і змін мети та призначення сучасної освіти. Знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передача «готових» знань від викладача до студента перестає бути основним завданням навчального процесу. Важливо викликати інтерес до навчальної теми, перетворювати аудиторію пасивних спостерігачів на активних учасників заняття. Якщо викладач у своїй роботі буде використовувати активні форми та методи навчання, то це важливе питання буде вирішеним. Активні форми навчання будуються на інтерактивних методах, коли існує взаємозв'язок не лише між викладачем і слухачем, а й між слухачами у навчанні. Певний час метою навчання вважалося озброєння студентів психологічними знаннями, вміннями та навичками. В даний час все більше зростає роль науки, зростає обсяг знань, тому важливим є прищеплення студентам прагнення самостійно здобувати знання.

Постановка проблеми. На відміну від традиційних форм ведення занять, в інтерактивному навчанні змінюється взаємодія викладача і студента: активність викладача поступається місцем активності студента, а завданням викладача стає створення умов для студентської ініціативи. Відсутність систематизованих теоретич-

них і методологічних розробок стосовно психологічних особливостей зворотного зв'язку як процесу інтерактивної форми навчання та впливу його на психіку студента, зумовили вибір теми дослідження.

Мета статті полягає в теоретико-методологічному аналізі зворотного зв'язку як процесу інтерактивної форми навчання; дослідженні та визначенні впливу зворотного зв'язку на формування особистісних та професійних якостей студента в навчальному процесі.

Ступінь наукової розробки. Інтерактивне навчання не є абсолютно новим, адже подібні підходи застосовувалися з давніх часів. Перевагою інтерактивних методів навчання є підвищення ефективності процесу засвоєння інформації. За даними американських вчених, під час лекції учень засвоює всього лиш 5% матеріалу, під час читання – 10%, роботи з відео/аудіоматеріалами – 20%, під час демонстрації – 30%, під час дискусії – 50%, під час практики – 75%, а коли студент навчає інших чи відразу застосовує знання – 90%.

Під час інтерактивного навчання студент стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

Інтерактивні методи захоплюють слухачів, пробуджують в них інтерес, навчають самостійному мисленню та діям.

Завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає зацікавленість до процесу навчання.

Основна характеристика «Інтерактива»:
спеціальна форма пізнавальної діяльності;
заохочення до процесу пізнання всіх слухачів;

рефлексія комунікативних, інтерактивних та перцептивних особливостей спілкування;

самореалізація в групі;

оцінка професійних знань;

аналіз клімату в колективі, підтримка атмосфери доброзичливості, взаємопідтримки – форми кооперації та співпраці.

Задачі, які можна розв'язати одночасно при інтерактивній формі навчання: розвиток комунікативних умінь і навичок спілкування, покращення роботи в групі; переключення уваги на вузлові питання теми тощо.

Формою організації навчального процесу є індивідуальна робота студента, яка передбачає створення умов для повнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність. Метою індивідуального навчально-дослідного завдання є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи. До індивідуального завдання відносимо реферування матеріалу з подальшим представленням у вигляді доповіді на семінарському чи практичному занятті. Доповідь – це вид монологічного мовлення: публічне, розгорнуте, офіційне повідомлення з вибраної теми. Головна мета доповіді в будь-якому випадку – інформування. В різних контекстах мета доповіді супроводжується додатковою функцією – наприклад, викликати дискусію. Саме в цей момент в силу вступає зворотній зв'язок як інтерактивна форма навчання. Зворотний зв'язок – це процес обміну змістовною та оціночною реакцією студентів на інформацію і поведінку у взаємодії.

У системі навчання найважливішим видом зворотного зв'язку є перевірка знань студентів. Можливі й інші види, адже навчання – єдність двох видів діяльності: викладання (діяльності педагога) і навчання (діяльності студентів), тому зворотний зв'язок необхідний щодо тієї чи іншої діяльності. Зазвичай знання студентів опосередковано свідчать і про діяльність педагога, а не тільки про діяльність студентів, тому облік знань і є найважливішим видом зворотного зв'язку. Функція зворотного зв'язку є основною функцією контролю, реалізація якої забезпечує керування процесом навчання. Зворотний зв'язок,

що діє у напрямі до вчителя, несе йому інформацію про хід навчального процесу. Вчитель аналізує цю інформацію з погляду успішності/неуспішності перебігу процесу оволодіння знаннями, проводить діагностику знань студентів, виявляє ступінь відповідності обраної тактики навчання реальним потребам. Це дає можливість своєчасно оцінити методичну ситуацію і внести необхідні коригуючі зміни щодо прийомів, способів і методів навчання, відбору вправ, режиму і тривалості їх виконання, послідовності організації всієї навчальної роботи.

Студентам зворотний зв'язок дає інформацію про успішність їх навчальної діяльності з оволодіння навичками та вміннями. Така інформація дозволяє їм здійснювати самооцінку прогресу в оволодінні новою інформацією і планувати свою подальшу навчальну діяльність.

Питанням зворотного зв'язку в навчальному процесі присвячують свої роботи як вітчизняні, так і зарубіжні педагоги і психологи, причому більшість з них розглядають зворотний зв'язок у навчальному процесі як одне з центральних понять в освіті. Різні наукові підходи і напрямки поняття «зворотній зв'язок» наповнюють різним змістом. Так, розглядаючи основні теоретичні моделі та типи зворотного зв'язку, педагог О. Д. Лук'яненко робить висновок про те, що від оптимального функціонування зворотного зв'язку багато в чому залежить успішність реалізації процесу навчання².

Існує думка, що термін «зворотний зв'язок» був відкритий ще в 1893 році М. М. Ланге, завдяки відкриттю регулювання поведінки людини за допомогою зворотного зв'язку. На необхідність зворотного зв'язку в керуванні навчальним процесом у 60-ті роки ХХ ст. звернули увагу Б. Ф. Скіннер і Е. Торндайк, які розробляли основи програмованого навчання в контексті теорії біхевіоризму. Наприклад біхевіористична модель зворотного зв'язку розглядалася як форма підкріплення саме відповіді. В найбільш завершеному виді ця позиція представлена в роботах Б.Ф.Скіннера, який розробив теорію оперантного обумовлення. Оперантне обумовлення – навчання, в процесі якого отримання нового досвіду та реалізація його в поведінці призводять до досягнення певної мети. Основна ідея його теорії в підвищенні ймовірної відповіді на певний стимул.

Зворотний зв'язок в когнітивній теорії розглядається як інформація для учіння. Зворотний зв'язок і підкріплення виконують різні функції: підкріплення подається з метою закріпити виконуючу дію, а зворотний зв'язок для отримання інформації відповідно до виконаної дії.

Зворотний зв'язок в комунікативній моделі – це засіб спілкування за допомогою якого здійснюється дія спілкування, функція педагогічної психології, засіб рефлексії. Рефлексія як механізм зворотного зв'язку в життєдіяльності людини – це не тільки результат (зображення в дзер-

калі), але й процес, який пов'язаний з внутрішніми перетвореннями – осмисленням і переосмисленням стереотипів мислення.

Інформаційна взаємодія суб'єктів комунікації опосередкована впливом інформації (прямого і зворотного зв'язку)³, якістю її кодування і декодування. Зворотний зв'язок (у вербальній або невербальній формах) виражає ступінь засвоєння розуміння повідомлення, довіри до нього, згоду чи незгоду з ним, змінює комунікативні ролі суб'єктів комунікації. Це означає, що на етапі зворотного зв'язку професійно-педагогічної комунікації адресат (студент) стає адресантом, виражаючи свою реакцію на початкову інформацію.

Зимня І. А. розглядає зворотний зв'язок в контексті схеми педагогічної взаємодії в усьому різноманітті її ланок (джерело, ситуація, канал зв'язку). При цьому зворотний зв'язок, що здійснює контроль, регуляцію та управління, визнається як будь-яка інформація про процес або результати виконання певної дії. З позиції педагогічної психології, педагогічну взаємодію розглядають і як комунікативну систему «між особистісну взаємодію», в розумінні системи обумовлених індивідуальних дій, зв'язаних циклічною причинною залежністю, за якої поведінка кожного з учасників виступає одночасно і стимулом, і реакцією на поведінку інших.

Особливості діяльності студента яскраво виявляються вже на першому курсі. Перехід від навчання в середній школі до навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ) характеризується різкою зміною умов, в яких відбувається діяльність. Основна відмінність ВНЗ від загальноосвітньої школи полягає в самій постановці навчальної роботи. В загальноосвітній школі вчитель навчає учня, у ВНЗ викладач керує самостійною роботою студента. На практичних заняттях з психології спілкування після доповіді студента з самостійно обраної теми індивідуальної роботи використовуємо зворотний зв'язок у вигляді запитань, доповнень, оцінки підготовленої інформації. Доповідач на групу може поставити запитання перед доповіддю, під час, або після поданої інформації. Слухачі в свій час задають запитання доповідачу, доповнюють матеріал, дискутують. Завдяки такому зворотному зв'язку глибше засвоюється матеріал, студенти реалізують свої можливості, підвищують самооцінку. Важливо в цей час вчителю підтримувати приємну обстановку та довірливі стосунки в групі, культуру дискусії, застосування та пояснення складних термінів. Важливим компонентом дієвої комбінації зворотного зв'язку є обговорення. Саме цей компонент дозволяє реалізувати спільну діяльність викладача і студентів. В процесі обговорення відбувається обмін інформацією, думками, судженнями. На даному етапі важливим є вміння викладача і студентів формулювати запитання доповідачу.

Існує декілька видів зворотного зв'язку: прямий і опосередкований, позитивний і негативний.

Прямий зворотний зв'язок характеризується відвертою і однозначною формою повідомлення.

Опосередкований зворотний зв'язок – це завуальована форма передачі партнеру інформації. Для цього використовуються риторичні запитання на кшталт «Ви дійсно так вважаєте?», «І це допоможе?». Також використовуються іронічні зауваження, вербальні і невербальні реакції тощо. Природно, що здогадки не завжди виявляються правильними, що значно ускладнює процес спілкування. Опосередкований зворотний зв'язок може бути також зумовлений неможливістю з морально-етичних норм висловлюватися прямо й відверто.

Позитивний зворотний зв'язок – це гідна оцінка підготовленої інформації, виступу, творчого підходу, висновків. Існують наступні види заохочення: подяка, похвала, публічне заохочення, надання довіри, висока оцінка, визнання, професійне зростання, гордість за свої досягнення тощо. У заохочувальній системі важливо не те, як її оцінює викладач, а те, якою вона бачиться студентом і які мотиви викликає до життя. Інформація, яка міститься у зворотному зв'язку, часто буває суто особистою, і викладачу важливо зосередитися на людині, не відволікаючись на сторонні чинники, чітко усвідомлюючи ті мотиви і почуття, якими він керується. Іноді викладач може бути обтяжений думками сумнівного емоційного змісту, їх відображення в якості зворотного зв'язку тільки погіршить ситуацію. Важливо також, щоб зворотний зв'язок був реалізований в потрібний момент, коли від студента чекають висловлювання. Інакше викладач ризикує бути не почутим. Використання зворотного зв'язку дозволяє зібрати разом пункти розбіжності і злагодити і виразніше уявити собі об'єктивну картину.

Майстерність зворотного зв'язку повинна подвоїтися, якщо виникає необхідність критичного зауваження. В становищі і критика, і критикованого, на жаль, є багато аспектів, які можуть призвести до ускладнень у взаєминах і навіть до конфліктів. Критика може пошкодити психологічному клімату в групі і знизити рівень етичності, якщо критичні зауваження висловлені нетактично. Форма, в якій висловлюються критичні зауваження, повинна бути коректною, а сама критика справедливою.

Під *негативним зворотним зв'язком* найчастіше розуміють таку інформацію, яка каже про те, що досягнутий результат нижчий за стандарт, завуальоване приниження як недооцінка особистісних якостей студента, так і особистості в цілому. Теорія соціального навчання і різні теорії контролю вважають, що негативний зворотний зв'язок знижує задоволеність діяльністю, зате сприяє збільшенню зусиль, які прикла-

дає людина, підвищенню ефективності дії. У свою чергу, позитивний зворотний зв'язок збільшує задоволеність, але сприяє зниженню зусиль та ефективності дії.

Помилки зворотного зв'язку:

Усереднення. Оцінюючи працю студента, педагог дотримується середніх значень, уникаючи крайніх оцінок, як позитивних, так і негативних. Ця позиція веде до усереднення оцінки праці і нівелювання конкретного внеску студента. Така форма зворотнього зв'язку породжує негативну реакцію.

Узагальнення. Оцінювання студента будується на основі загальної думки про нього та попередніх балів, які є в журналі оцінювання.

Заниження. Оцінка достоїнств студента через призму власних переваг педагога веде до заниження здібностей студента. Подібна позиція формує негативне ставлення студента до викладача.

Упередженість. Зворотний зв'язок змінюється залежно від симпатій чи антипатій викладача.

Змішання фактів і думок. Зворотний зв'язок передбачає наявність об'єктивної думки про подану інформацію студентом. Необхідно опиратися на факти, а якщо висловлюється думка, то вона має бути заявлено як суб'єктивне судження.

Особливе значення таких зворотних зв'язків між викладачем і студентами, між студентами в групі зумовлене процесом сприймання інформації. Обмеженнями для негативного зворотного зв'язку з боку студентів можуть бути:

побоювання можливих неприємних наслідків для себе;

соціально-культурний чинник (норми, традиції, які обмежують критичні висловлювання); психологічне напруження.

Щодо викладачів, то негативну зворотну інформацію стосовно студентів часто розглядають як ефективну форму управлінського спілкування. Висловлювання можуть принижувати людську гідність студента. І, як наслідок, виникають комунікативні бар'єри в спілкуванні, внутрішні конфлікти, занижена самооцінка, агресія.

Іншу крайність представляють ті викладачі, які на своїй посаді бачуть можливість самоствердження за рахунок демонстрації своєї переваги над студентами. Це може виявлятися в підкресленій директивності та демонстративності поведінки викладача, відсутність у нього бажання вступати в діалог чи дискусію зі студентами.

Повага до студента виявляється в тому, що викладач ставить його до нього як до рівноправного учасника освітнього процесу:

студенту дається право вибору (в певних межах);

дається право висловитися (не обов'язково тут і тепер);

думка студента цінується (не обов'язково приймається як правильна).

У процесі навчання можливі ситуації, в яких студент вважає, що викладач не правий у своїх висловлюваннях на заняттях. По-перше, викладач має право на свій погляд, навіть якщо він не збігається з думкою студента. По-друге, і студент може мати свою наукову і світоглядну позицію. Коректна поведінка викладача полягає в тому, що він повинен дати студенту, який не погоджується, можливість хоча б окреслити свою думку, свій погляд, або власне викладач представить перед аудиторією позицію студента. Зробити це краще під час перерви чи на семінарі (тоді з'явиться можливість порівняти і обговорити різні позиції), або на іншому занятті, заздалегідь підготувавшись до відповіді на зауваження студента.

Грамотно побудована система зворотного зв'язку як процесу інтерактивної форми роботи зі студентами, обов'язково призведе до підвищення знань студентів.

Спілкування ніколи не відбувається в ідеальних умовах, зазвичай, його супроводжують різні перешкоди. Зокрема, коли відбувається взаємодія під час навчального процесу в групі, в якій налічується від 12 до 24 студентів, комунікативні шуми є настільки потужними, що заважають почути та зрозуміти співрозмовника. Комунікативні шуми – це порушення і/або деформації повідомлення, які ускладнюють процес передавання або сприйняття інформації.

Поняття «шум» було впроваджено К. Е. Шенноном та В. Вівером у 1949 році та пов'язане з інформаційною моделлю комунікації, в якій сигнал проходив по каналу від адресанта до адресата. Науковці стверджували, що в комунікації існують три рівні проблем: технічна проблема – наскільки точно передане повідомлення; семантична проблема – наскільки точно передано значення; проблема ефективності – наскільки ефективним є отримане значення. Найбільшим недоліком цієї моделі було те, що в ній активним був лише адресант, а адресат відігравав лише пасивну роль одержувача повідомлення, тобто, у цій моделі не було зворотного зв'язку. Пізніше цю модель комунікації удосконалювали у свої працях такі вчені як: У. Еко, Р. Якобсон, А. Греймас.

На думку О.Селіванової, комунікативний шум може виникати на чотирьох рівнях: формально-змістовому, інтерактивному, онтологічному та соціокультурному рівнях⁴.

На формально-змістовому рівні комунікативний шум виникає через зовнішні або механічні шуми (гамір, голосна музика), фонетичні – дефекти мовлення, неправильний наголос, тиха або навпаки, дуже голосна, вимова. На інтерактивному рівні комунікативний шум виникає через небажання продовжувати розмову одного з комунікантів, нерозуміння логіки адресанта тощо. На онтологічному рівні комунікативний шум виникає через втручання інших осіб у спілкування, що призводить до зміни адресата та

теми розмови. На соціокультурному рівні комунікативний шум відбувається через незнання або ігнорування правил, моральних цінностей певної культури чи субкультури, правил ділового чи повсякденного етикету у певному соціумі⁵.

Зворотний зв'язок підвищує шанси на ефективний обмін інформацією, уникнення комунікативних шумів. Щоразу, коли викладач намагається вступити у комунікацію, реалізувати власну мету в ній, він формулює висловлювання і прогнозує його вплив на суб'єкта комунікації, розраховуючи на певну кількість варіантів поведінки. Тому він як відправник інформації має усвідомлювати свою відповідальність за наслідки акту комунікації. Постійно орієнтуючись на реакцію суб'єкта комунікації, викладач розвиває власну комунікативну культуру.

Викладач має створити умови для творчої діяльності, атмосферу, де студент може подолати сором'язливість і нерішучість, а якщо доведеться критикувати, то дотримуватись правил конструктивної критики. Як викладачу, так і студентів, який доповнює матеріал, та дискутує, разом із запереченням необхідно запропонувати варіанти рішень.

Якщо торкнутись професійної сторони майбутнього медичного працівника, то у контексті спілкування лікаря і пацієнта зворотній зв'язок – це реакція пацієнта на поведінку лікаря. Зворотний зв'язок покликаний допомогти медичному персоналу зрозуміти, як подана інформація сприймаються і оцінюються пацієнтом.

Для того, щоб процес зворотного зв'язку мав позитивний вплив на розвиток особистісних та професійних якостей студента потрібно, щоб студент набув досвід такого спілкування і це можливо в груповій тренінговій роботі. Програма курсу «Психологія спілкування» у вищому навчальному закладі для студентів-медиків надає можливість використовувати вправи, які мають за мету формування довіри і зняття напруги у партнера по спілкуванню. Під час тренінгу передбачається наявність позитивного настрою стосовно партнера, інакше це може трансформуватися в конфлікт. З самого початку необхідно проявити у своїх жестах, міміці, погляді, позі внутрішню повагу й позитивне ставлення до партнера. Позитивний настрій дозволить: продемонструвати повагу, зняти опір, створити сприятливий імідж, викликати у партнера позитивні емоції.

Для встановлення взаєморозуміння необхідно «включитися» в спілкування – налаштуватися на голос, позу, жестикуляцію партнера, зрозуміти його внутрішній емоційний стан. Важливо не тільки синхронізувати спілкування, а й висловлювати уявлення про внутрішні мотиви і емоційних відчуттях партнера («Мені здається, це дуже важливо для Вас ...»; «Вам неприємна ця тема ...»). Висловлюючи вголос своє невдоволення, ми, як правило, мовчимо про позитивні сторони поведінки, сприймаючи їх як належне.

Говоріть щирі компліменти, підкріплюйте словами позитивні зрушення в поведінці партнера, покажіть, що ви бачите і помічаєте його бажання продуктивно спілкуватися. Якщо ваші компліменти будуть щирими, впевненими та відповідними моменту, ви досягнете того, що: співбесідник постарается виправдати ваші позитивні очікування, знизиться психологічний захист, сформується настрій на співпрацю.

Ім'я символізує особистість людини. Звернення по імені свідчить про повагу до людини насамперед як особистості. Важливо говорити і про значимість внеску доповідача, співбесідника, партнера в спільну справу. Звернення по імені допоможе швидше сформувати у партнера: почуття задоволення, супроводжуване позитивними емоціями, атракцію, симпатію по відношенню до вас, почуття задоволення власним статусом.

Доцільно разом із викладачем розглянути ситуацію й обговорювані ідеї з різних поглядів і кожному зі свого боку знайти щось позитивне. Такий підхід дозволить: послабити опір, продемонструвати готовність до діалогу, системно розглянути обговорювану проблему⁶.

Висновки. Діяльність студента професійно спрямована, вона є формою його соціальної та пізнавальної активності, вираженням прагнень до життєвого самовизначення та самоствердження. Більшість студентів виявляють самостійність в навчальному процесі, займають активну позицію, надаючи перевагу також формам навчання, які є не лише засобами пізнання, але й засобом самовираження, дають можливість висловити власний погляд, власну позицію. Організація процесу навчання з використанням інтерактивних форм сприяє формуванню стійкого інтересу до навчання, потреб у самоосвіті, саморозвитку. Зворотний зв'язок як інтерактивна форма навчання зокрема забезпечує високу мотивацію, поглиблення знань, творчість і фантазію, комунікабельність, активну життєву позицію, командний дух, цінність індивідуальності, свободу самовираження, акцент на діяльність, набуття професійних якостей, розвиток навичок аналізу та рефлексії своєї діяльності, розвиток прагнення до співпраці та емпатії. Слід зазначити, що не правильна організація інтерактивного методу в процесі навчання, обмеження позитивного зворотного зв'язку в навчальному процесі знижує ефективність засвоєння знань, дезорієнтує студентів, знижує в них почуття причетності та значення в групі, на особистісному рівні знижується самооцінка, з'являється боязнь публічних виступів, тривожність та невпевненість в своїх діях.

References:

¹ Pometun O., Py'rozhenko L. Interaktyvni tehnologiyi navchannya: teoriya i prakty'ka. – K., 2002. – S. 9.

² Luk'yanenko O.D. Obratnaya svyaz' v dy'dakty'cheskom y'nformacy'onnom vzay'mo dejstv'y' pedagoga y' uchashhy'xsya ³³³ [Elektronny'j resurs] // Y'zvesty'ya RGPU y'm. A.Y'. Gercena. – 2007. – № 33. – Rezhym dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/obratnaya-svyaz-v-didaktich-eskom-informatsionnom-vzaimodeystvii-pedagoga-i-uchaschihsy>

³ Zy'mnyaya Y'.A. Pedagogiy'cheskaya psy'xologiy'a. Uchebny'k dlya vuzov. Y'zd. vtoree, dop., y'spr. y' pererab / Y'.A. Zy'mnyaya. – M.: Y'zdatel'skaya korporacy'ya «Logos», 2000. – 384 s.

⁴ Selivanova O.O. Osnovy' movnoyi komunikaciyi [pidruchny'k] / O.O. Selivanova. – Cherkasy' : Chabanenko Yu.A., 2011. – 350 s.

⁵ T.V. Pry'chy'ny' ta naslidky' vy'ny'knennya kominikaty'vnogo shumy v komunikaciyi // [Elektronny'j resurs] – Rezhym dostupu: http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2012_42_1/235_242.pdf (Дата відвідування – 30.01.2016р.)

⁶ Abdulova T. P. / Psy'xologiya menedzhmenta. – M., 2003. – S. 129.

Tymofieva Maryna. The Influence of Feedback on the Formation of Personal and Professional Qualities of the Student in the Learning Process. The education system, through which passes all of the younger generation, is placed today by different demands than ever before. One of the main purposes of education is personal development, the formation of life competencies. In order to use the knowledge to be able to analyze and solve problems, collaborate with others, should be more actively used the interactive methods in which there are important elements of the activity and cooperation.

The lack of systematic theoretical and methodological developments concerning the psychological characteristics of the feedback as a process of interactive learning and its impact on the psyche of the student, led to the choice of research topic.

The article defines the features and describes the types of feedback as a process of interactive form of learning; justifies the impact of positive and negative feedback on the psyche of the students. It is important to note that improper organization of interactive methods in the learning process, limiting positive feedback in the learning process reduces the effectiveness of learning, confuses students, reduces a sense of belonging and significance in the group, the self-esteem is lowered on a personal level, fear of public speaking, anxiety and uncertainty in actions appears.

The role of feedback for the teacher is determined. It is elucidate that the feedback function is the main function of control, implementation of which provides the direction of the learning process. Feedback acting towards the teacher, has information about the educational process, towards the students – gives the information about the success of their educational activity on mastering skills and practice. This information allows students to carry out the self-assessment of the progress in knowledge and to plan their future training activities.

Feedback as an interactive learning format provides high motivation, improvement of knowledge, creativity and imagination, communication skills, active life position, team spirit, value of individuality, freedom of expression, development of skills of analysis and reflection

of the activity, development of desire to cooperation and empathy.

Keywords: *interactive form of learning, feedback, individual student's work, communicative noise, self-expression, professional development, feedback error.*

Тимофієва Марина – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціології Буковинського державного медичного університету. Після захисту кандидатської дисертації „Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності майбутнього сімейного лікаря” за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія автор продовжує дослідження у галузі психологічного здоров'я, психології спілкування, педагогічної психології. Автор понад 70 наукових праць, у тому числі монографії, навчального посібника, рекомендованого Міністерством освіти і науки України, навчально-методичного посібника, психологічного практикуму.

Tymofieva Marina – candidate of psychological science, associate professor of psychology and sociology department of Bukovinian State Medical University. After defending dissertation, „Psychological conditions of communicative competence family doctor” specialty 19.00.07 – Educational and Developmental Psychology by continuing research in the field of mental health, psychology, communication, educational psychology. Author of over 70 scientific papers, including – monographs, textbooks recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine, of a manual, psychological workshop.

Received: 19-10- 2015

Advance Acces Publisher: December 2015

© M.Tymofieva, 2015